

Csomós Róbert:

Búvárkalandok bibliai vizeken

(Részlet)

Nem kenyerem a hideg, objektív tárgyilagosság, csak mesét mondok, igaz mesét. Mintha a viharos téli délutánok valamelyikén, egy akkói halász hálóraktárában, az össze-visszadobált bóják, hordók, kötelek, falra akasztott cápahorgok, szakadt hálórakások között, egy felfordított hordón ülve, pislogó viharlámpák fényénél, a parázson sülő hal illatát szippantgatva mondanám el. Nem tartok kronologikus sorrendet, apró történetekből, mint mozaik kockákból antik fürdők képei, áll össze ennek a három évtizednek – a Földközi-tenger haldoklásának – története. A tengerről mondok mesét, de a történet ki-kicsap medréből, az olvasó megismerheti Izraelt, ezt a sokat szenvedett, létéért küzdő országot, az ott élő embereket, élet közelből, ahogy én láttam, megismertem őket. Hű képet kap a halász mesterségről, amelynek csínját-binját kénytelen voltam elsajátítani. A bánat és az öröm egymás nyomában járnak; egyik nap a család kenyerét jelentő, vihar által elsodort háló utáni bánkódás keseríti el a családfőt, a másikon a ládába rakott, diadalmas zsákmány örömmámora vidítja fel. Igen, a halászt a sors hol a víz alá nyomja, hol az égbe emeli, vannak hosszú, nyomorúságos időszakok, vannak csillagos órák. Mégis minden mélységet és magasságot a tenger szintjéhez mérnek. Nem csak emberekről, tájakról, eseményekről, nagy viharokról, óriás teknősökről, halakról, cápákról, cápánál is mohóbb, harácsoló halkereskedőkről írok, de megrajzolom egy végleg letűnt korszak képét, amikor mindannyiunk anyja, a mitológiai kék vízű Földközi-tenger még élt. Mindössze harminc év, földtörténeti időben mérve egy másodperc tört része kellett csak hozzá, hogy ráncos vénasszony legyen ebből a gyönyörű virágzó nőből. Ilyen gyorsan ölő méreg csak egyetlen van a világon: a civilizáció! Ugyan ki hitte volna fél évszázaddal ezelőtt, a polietilén korszak kezdetén, amikor még egy műanyag zacskót többször megmosva használtak, amikor egy műanyag vödör többre került, mint a galvanizált fém, hogy ez az egyszerű találmány teszi tönkre mindazt, amit a nagy természet évmilliók alatt épített fel. A háborús zaj, a kalmárzsvaj még messze-messze voltak akkor a tengertől, és a megapoliszok sem nyújtották ki csápjaikat a partokig. A sirályok, albatroszok, pelikánok még nem a szemételepek szürke koldusai, hanem a végtelen tenger szabad madarai voltak. Nem torpedónaszádok, csak szelíd vitorlások, néha-néha egy-egy ritkaságszámba menő kis motoros bárka szántotta a határtalannak tűnő vizeket. Jó teakfából készült, szívós kis hajócskák, fedélzetükön elszánt, kemény emberekkel, akik évszázados eszközökkel csikarták ki a tengertől a napi megélhetést jelentő zsákmányt. A műanyag hajók, nylonhálók, a szívtelen, harácsoló emberek, az utóbbi évtizedek torzszülöttei – legalábbis a tengeren – akkor még nem léteztek. Igen! 1956 őszén az érintetlen Földközi-tengerrel találkoztam, és első látásra beleszerettem. Az olvasó joggal mondhatja, hogy túlzok, hiszen pár sorral feljebb végtelen vizekről beszéltem, pedig hát Ros Ha Niqra /a libanoni határ/ és Caesária /Cézária/ között – ezen a területen halásztam a legtöbbet – aligha lehet nagyobb a távolság 70–80 kilométernél és még ebből is mennyi a homokos partszakasz, ahol természetesen nem lehet szigonypuskát használni. Befelé, a mélység irányában maga a természet szab szigorú korlátokat. Könnyűbúvár felszereléssel 35–40 méternél mélyebbre már nem lehet eredményesen lemerülni, mert a keszonbetegség, a búvár egyik legna-

gyobb veszedelme, lehetetlenné teszi e mélységben való hosszabb tartózkodást. Ar-ról, hogy a vérben felgyülemelő cseppfolyós nitrogén milyen roncsolást tud véghez vinni az emberi szervezetben, mohó hús vadászok, meggondolatlan kocabúvárok sokat tudnának mesélni. A szerencsésebbek elpusztultak, a többiek mankón bicegve vagy pláne tolókokcsiban tengetik életüket. De ne siessünk előre. 1957 forró nyarán tengeri mentőként dolgoztam a haifai Hullám Leánya /Bath-Galim/ szép nevű lakónegyed strandjának kies partjain. Az első, szabad emberként megélt nyaramon itt kápráztak szemeim a mediterrán-tenger szépséges kékségén és az izraeli lányok nyúlánk karcsúságán.

Felfedezések kora

Az egyik örökké visszatérő álmom: lebegek az azúrkék víz felszínén, hátamat a mediterrán ég napja melengeti, május van, 1958 májusa. A víz még borzongatóan hűvös, de már hordozza a nyár ígéretét. Uszonyos lábaimat csak lassan mozgatom, vitetetem, sodortatom magam a délnyugati áramlattal, alattam fantasztikus holdbéli táj, amelyet eddig még nem látott emberi szem, kráterek, sziklák, hosszú karú hínárokkal benőtt hegyvonulatok... és halak, mindenütt halak! Rőfnyi fűrészkes sűgerek tátogatnak barlangjaik előtt, a homokpadokon többmázsás ráják lapulnak, mint békés tehének, teknősök legelnek, a likacsos kövek alól a tengerfenék fenegyerekei, a sárgafoltos murénák vicsorognak, barna rücskös páncélzatú lobsterek mászkálnak ügyet sem vetve rám. Alattam a tengermélység úgy tizenöt méter, teleszívom a tudóm, szigonypuskámát előreszegzem, ráhajtok egy kapitális nagyságú sűgérre. A sűgér néz, bámulja a sohasem látott bűvárt, azután győz az ösztöne, és egy farkcsapással beúszik a barlangjába, de mert mégis látni akarja, mi történik, rögtön megfordul és kidugja a fejét. Ezúttal nincs szerencsém, elhibázom a lövést, a légszomj nem engedte kívárni a kellő, legalkalmasabb pillanatot, de nem kell bánkódnom a kudarc felett. A magam után húzott, hosszú ruhaszáritó kötélen megkötött kis bójára már több mint fél mázsa hal van felfűzve, és még csak nem is fázom igazán. Akár másfél- két órát, vagy még többet is ki tudok tartani. Aztán az áramlás erősödni kezd, a sziklás talaj egyre közelebb és közelebb jön hozzám, hirtelen fal emelkedik fel előttem, életemben először megpillantom a spártai-zátont! Azaz sziklát, követ alig látok, mindent ellep, eltakar a csíkos pizsamahalak tömege, surrogó rajokban húznak el mellettem a keszegek, hatalmas ragadozóhalak tudomást sem véve rólam lustálkodnak a sziklapadokon. Már-már kitör belőlem az ősi vadászösztön, de mielőtt belekezdenék a mészárlásba, kiemelem a fejem a vízből és elnézek a part irányába. Jó három, de inkább négy kilométerre vagyok a parttól, nehéz lesz a sok hallal kiűszni, hiszen kifelé már az áramlat is ellenem dolgozik majd. Kipányvázom hát a halaimat az egyik sziklához, és az áramlatnak oldalazva csinállok egy rövid felfedező utat. A zátony befele egyre magasodik, egyes helyeken olyan sekély a víz, hogy szinte úgy érzem, súrolja a szikla a hasamat. Le is mérem zsinórral a mélységet, három és fél méter, pedig most már nem is három - négy, inkább öt-hat kilométerre lehetek a parttól, fázni kezdek, és a nap is lefelé tart már. Ideje visszaűszni a halaimhoz, erősítem a tempót, de amikor a „nagy krátert” megpillantom, mozdulatlanul dermedek az ámulattól. Méltóságos lassúsággal, csak az oldaluszonyait lebegtetve, a halak királyai, a fogas süllők úsznak mellettem, és tiszteletteljesen utat nyitnak nekem. Én, a bűvár ismeretlen vagyok előttük, még nincs meg a későbbi félelmetes helyem a tenger hierarchiájában, ügyet sem vet rám senki. Mintha ott sem lennék. Az óriás teknős békésen legel, meg tudom fogni a hátsó uszonyos lábait, méltatlankodva néz hátra, nekilődül, de amikor elengedem, nem menekül el, folytatja a megszokott

táplálkozást. Pedig papagájcsőrszerű szájával a legkeményebb csigát is össze tudja ropantani, később láttam, ahogy a szájába tett seprűnyelet, mint egy fogpiszkálót harapja ketté, semmiség lenne neki leollózni az ujjaimat...

Visszatérek hát a halaimhoz, néhány perc leforgása alatt fogok még három hatalmas sügért, és teljes erőből úszok kifelé. Az újonnan vásárolt francia gyártmányú lábuszony hatalmas erőt ad, az ugyancsak tőlük származó bűvárszemüvegbe nem folyik be egy csepp víz sem, torpedóként török kifelé, de ideje is, mert a nap vörös korongja már a vízhez ért.

A parton Noémi vár és egy nagy csapat gyerek, vagy inkább fiatalember, akik a halakat bámulni, engem megcsodálni jöttek. Vevő is akad egy-kettő, de már nem én adom el a zsákmányt, hanem Noémi, húzós mérleget használva, jó áron. A többi halat hazavisszük, majd később érte jön Nissim, a török halkereskedő. Számomra a nap véget ért, mehetek az ágyba. Aki bűvárhalászattal töltötte a napot, annak nem kell aldatót bevennie.

Másnap korán és izgatottan keltem. Délelőtt tíz órakor már teljes felszereléssel ott álltam a „halak dombján“, ahol persze akkor még híre-pora sem volt az Óceánográfiai Kutató Intézetnek, hanem egy arab halász, Abu Ali Tanturi téglából, ládából tákolt hodálya uralta a terepet. Ez a domb, ez a kiszögellés zárja déli irányba az akkói öböl halbő vizeit, és északi irányban egy magasságba van a spártai zátonnyal. Innen készültem leúszni előző napi felfedezésem színhelyére. Nemsokára azt tapasztaltam, hogy az áramlat nem északi, hanem inkább nyugati irányba sodor, és egyre messzebb és messzebb kerülök a parttól. Egyáltalán nem estem kétségbe, hiszen ismertem azt az erőt, amit a jó minőségű békaláb jelent. Akár a gyenge úszó is, karjait sem használva gyorsan és kitartóan haladhat a vízben, a bűvárszemüveg és pipa pedig lehetővé teszi akár a legzordabb hullámokkal való szemben úszást is. Jó példa erre az eset, amikor harminc év múlva arab munkatársamat, Juszufot vízbe sodorta a fedélzetre felcsapó hullám, a hajó pedig sebességbe volt téve, és egyszerűen otthagytott bennünket. Feljőve a felszínre, a nyílt, viharos tengeren találtam magamat. Juszuf lába súlyosan megsérült, már vacogott a hidegtől, amikor rátaláltam, hiszen nem volt gumiruhában, mint én, a part pedig messze-messze, elérhetetlen távolságban látszott. Majd negyven óras küzdelem után, a hátamba kapaszkodó társammal másnap éjszaka elértük az akkói partokat. Ellentétben Juszuffal, kórházi kezelésre nem szorultam, mindössze két napot aludtam át egyfolytában.

Hol is hagytam abba? Úsztam hát tovább bátran az áramlattal egyre beljebb és csodálkozva észleltem, hogy a mélység egyre váltakozik. 20-25 méteres tengerfenék után befelé úszva 8-10 méteres zátonyokra sodródtam, néha félelmetes, mogorva képű sasráják több ezer fős csapata húzott el mellettem, ijesztő kinézésű, de ártalmatlan állatok, akár csak a homokcápák, amelyekből ugyancsak sokat láttam. Minthogy akkoriban semmilyen ez irányú tájékozottságom nem volt, a ritkábban felbukkanó pörölycápáktól sem tartottam jobban, mint tőlük, amíg egyszer komolyra nem fordult a dolog.

Már vagy öt kilométernyire lehettem a parttól, amikor egyszerre hatalmasan emelkedni kezdett a talaj, óriás vasdarabok, csigákkal, kagylókkal benőtt árbocrudak, lakóház nagyságú gőzkazánok, hajtókarok, hajócsavarok, sűrűjében találtam magam. Több száz méter hosszan szétszórva, a II. világháború alatt elsüllyesztett olasz tehergőzöst, az Italian Navigation Company 12 ezer tonnás hajóját találtam meg.

1958 nyara, ősze volt az az időszak, amikor kezdő kocabúvárból tengeri vadásszá nőttem ki magam. Kíváncsiságom kielégíthetetlen volt, egymás után fedeztem fel az

addig csak angol tengerészeti térképeken fellelhető Spartan, Carmel, Semereiye, Talbot, Vernon, Foxhound zátonyokat, német, olasz, török eredetű hajóroncsokat, a háborúk során vízbe zuhant repülőgépeket, antik hajók maradványait. Október végén, amikor hűlni kezdett a víz, én is elkezdtem törni a fejem a hideg elleni védekezésen. Pénzem már volt bőven, fél füllel hallottam is róla, hogy Franciaországban, Olaszországban gyártanak és használnak gumiruhát, csak azt nem tudtam elképzelni, hogyan nézhet ki. Végül is elmentem Tel-Avivba, a legnagyobb sportáruházba érdeklődni. Solomon és Társa meglepődve hallgatták különös kívánságomat, de hát a pénz beszél, felvették a rendelést. Ma már, amikor a vidéki kis sportüzletekben is tucatszám áll a különböző méretű és márkájú gumiruhák választéka, elképzelhetetlen, micsoda öröm, meglepetés volt számomra a francia Spirotechnique cég akkor csodaszámba menő gumiruhája. Az öltözék lehetővé tette az évenként megismétlődő Földközi Tengeri „tél” túlélését. Valójában ugyanis a viharok ellenére a tél a búvárhalászat legjobb időszaka. Aki a víz alatt halászik, télen arat igazán. 1958–59 tele valóra váltotta az álmaimat. Angliából hoztam egy csupa nikkell, csupa csillogás nagy Norton motorkerékpárt, és a hátam mögött Noémi derékig érő, fekete haját zászlóként lobogtatva száguldoztam az akkor még szabad izraeli utakon. Addigra már, 1959 tavaszára, Noémi kiépített egy vevőkört, mondhatni hálózatot és a halakat, lobstereket szinte megrendelésre fogtam. Izraelt akkor még nem lepték el a turisták, a helybeliek pedig valami csúnya, nagyra nőtt bogárnak, legjobb esetben múzeumba való csodalénynek nézték a lobstert, amely ráadásul nem is kóser. Mára a méregdrága vendéglők, luxushotelek étlapjainak sztárja ez az állat, alig lehet fogni belőlük, holott akkor még szinte ellepték a sziklákat, barlangokat. Csakhogy ez az ízletes, hófehér húsú rákfajta kényes ám! Nem szereti a szennyezett olajos vizeket, a motorok zaját és így leginkább csak a libanoni határvidék Ros Ha Niqra, valamint Ahziv vizein maradt belőle mutatóba.

Minden olyan távolinak, olyan hihetetlenül távolinak tűnik. Elveszett, elfeledett paradicsom a tenger, álmaimban pedig visszajár a széles vállú, jóképű Havacelet /magyarul Liliomfi/ halálba torzult arca, amint harminc méter mélységben rávilágítok a sötét éjszakai tengeren és bűvárszemüvege mögül rámmereszti élettelen szemeit. Professzionális, gyakorlott bűvár volt, előzőleg a tengerész kommandónál szolgált, hi-vatásos katonaként, szép szőke feleséget és két gyereket hagyott hátra.

Hány áldozatot szedett a tenger? Sok kockázatot vállaló, beleváló, ügyes férfi és megszámlálhatatlan, a veszélyekkel tisztában nem lévő kocabűvár vált balesetek áldozatává. A gombaként szaporodó bűváriskolák oktatói maguk is gyakorlatlan, a bűvárkodásnak inkább csak az elméleti részét ismerő emberek voltak, jó, ha valamelyik pár száz óra gyakorlattal rendelkezett, mit örökíthettek volna át a tanítványaikra, akik mohóságukban, pénzéhségükben nagy mélységekbe merültek alá, bemásztak szűk barlangokba, hajóroncsokba és otthagyták a fogukat a semmiért. Semmiért, mondom, mert 1987-88-tól komoly zsákmányt a leggyakorlottabb és a helyek ismeretével rendelkező búvárhalász sem ejthetett, legfeljebb megkereshette az ő és családja napi betevőjét. Hányan és hányan váltak bicegő nyomorékká, végtagjaikat korlátozottan mozgató szerencsétlenné, mint például az akkói Móricka, aki pont alteste kényes „pontján” sérült meg és vált a halászok gúnyolódásának célpontjává. Volt azonban olyan mániákus is, aki a keszonkamrából kijöve – az orvos által hetekre eltiltva a merüléstől – bénult lábát maga után húzva „csak egy fél órára” lemerült, és elfelejtett feljönni...

Csodálatos szerkezet az emberi agy. Képes mindent elfelejteni a pénz, a meggazdagodás reményében. A bűváriskolák tulajdonos oktatói meggazdagodtak, ha nem

is gyorsan és egy csapásra, a mániákus pedig ott árulta 6–8 ezer dolláros felszerelését a kikötőben, és fél, negyed áron eladta egy másik reménybeli milliomosnak.

Sokan katonai szolgálatuk előtt, vagy éppen utána akartak egy kis pénzt keresni, és ha szerencsájük volt, csak a befektetett tőkéjük veszett oda. Az okosabbak még hamarabb leléptek és békés kereskedő vagy iparosként mutogatták ismerőseiknek bűváruk fényképeit, relikviáit, na és persze a lakás falára kiakasztott lepedőnyi oklevelet. Mert bűvárbizonyítvány, bűvár-beíró könyv, diploma, sőt rang is létezett már. Volt egy csillag, két csillag, három csillag, sőt piros, majd ezüst és aranycsillag is, nem kellett hozzá más, csak bizonyos, drága alapdíjazású tanfolyamokat elvégezni, befizetni a bűvárszövetségbe a stemplikért járó ugyancsak borsos illetéket, azután uzsgyi! Neki a tengernek! Na meg volt mivel dicsekedni a hasonszőrűek között. A kezdetet valamelyik strand vagy kibuc úszómedencéje jelentette, azután a kikötő mólója mellett a 4–6 méteres vízben folytatódott a tanfolyam, végül egy 20 méteres merülés, legtöbbször 10 méteres vízben! Kész a bűvár, merülhetett saját szakállára, életét kockáztatva, akár 40 méter alá is.

Egyszer azután – ez már 1988-ban történt – én magam is szembe néztem a halállal. Iszonyatos dolog az a szorongás, amit az ember akkor érez, ha tudja, percekben belül meg kell hálnia. A haifai öböl külső, mélyebb vizein 35–37 méteres vízben vadásztam, amikor a légzőkészülék, a regulátor második fokozata, amelyet a bűvár szájában fogaival tart, felmondta a szolgálatot. Azonnal és gyorsan fel kellett jönnöm, ráadásul ilyenkor a levegőt, noha a légszomj fojtogatja az embert, teljes erővel kifele kell fújni különben a táguló, térfogatát egyre növelő levegő a tüdőt, sok esetben az egész mellkast szétrepeszt, a bordák úgy állanak ki a húsból, mint a fésű fogai. Csúnya halál, annyi bizonyos. Azzal, hogy a felszínre tudtam jönni, még korántsem menekültem meg. Az ismert keszonbetegségen kívül van a mélytengeri bűvárnak még egy veszedelme. Mint a felrázott és hirtelen kinyitott szénsavas üdítőpalack tartalma, úgy kezd pezsegni, forni a vér a gyors feljövételtől, mert a benne lévő nyomástól felszabadult oxigén és egyéb gázok is sokszorosára növelik térfogatukat. Agyvérzéshez hasonló halált, jobb esetben bénulást és maradandó, visszafordíthatatlan agyi károsodást okoz ez az állapot pillanatokon belül. Fél percig sem tartott, míg Juszuf felszerelte a tartalék palackot, számba erőltette a tartalék regulátort, miközben én valamiféle önkívületben, az eszméletvesztés ellen küszködve, levegőért kapkodva feküdtem abban a tudatban, hogy most meghalok. Juszuf testemet a vasmacskához kötve gyorsan leengedett 10 méteres mélységbe és figyelt. Egy óra múlva már jobban voltam, fel tudtam venni a bűvárszemüveget, számban eligazítani a regulátort, de még további négy órát kellett kitartanom a víz alatt ahhoz, hogy percenként centimétereket emelkedve felszínre jöhessenek. Pedig csak egy kis gumiszelep, pótolható filléres alkatrész romlott el. Így most az olvasó képet alkothat a bűvárhalászat egyik kockázatáról, de mennyi van még hátra? Bár a történetemben már 1988–89-ig futottam előre, mégis vissza akarok térni a kezdet kezdetéhez, sőt talán legjobb lesz, ha a kezdet előzményeit is előadom.

A tenger kapuja nekem ugyanis Nickelsdorf. Ott léptem át az osztrák határt, 1956 novemberének egyik didergős éjszakáján, egy szál katonaruhában, magammal hozva minden vagyonomat, a farkaskutyámat. Az előzmények előzménye lehetne még a Fő utcai katonai börtön úgynevezett Hűtlenségi osztálya, még előbb a székesfehérvári és a pécsi katonai börtön. A Fő utcán nyolc hónapot töltöttem, az ellenséghez való átszökés kísérletével vádolva, az akasztófa árnyékában, ártatlanul. De hát miként és hogyan meséljem el a mai fiataloknak a Rákosi Magyarország működését, hogyan rajzoljam meg politikai és börtön térképét. Végül is minden nyomorúságért, nyomorgatásért meg-

fizettem az 1956. október 23-tól november 10-ig terjedő időszakban, visszatérésem után mégsem jelentkeztem egyetlen szabadságharcos szervezetnél sem. Úgy éreztem, és úgy érzem most is, ez kegyeletsértés lenne azokkal szemben, akik ott fekszenek a 301-es parcellában vagy máshol, névtelenül, elfeledve. Hozzá teszem még, gyilkosaik nem bünhődtek, zsákmányukat az eszme bukása után is megtarthatták, egyetlen köpönyegfordítással ma is a politikai és gazdasági élet csúcsán állnak. Személyemre nézve ez csak annyit jelent, hogy szüleim vagyonából semmit nem kaptam vissza, az elkobzott otthon helyett lakást nem érdemeltem, és ha a gyerekeim nem segítenének, talán az utcán lennék, mint annyi sok ezren mások.

Hogy miért választottam Izraelt új hazámul? Magyar voltam és zsidó, semmi más, ezen a kettőn kívül. A napfény és a tenger mindig is vonzott, a Fő utcán, a magánzárka sötétjében mindig a tengerről álmodtam. Bár az anyakönyv szerint 1930-ban Budapesten születtem, engem 1956 tett emberré, és az anyám után Izrael állama szült meg boldog, szabad embernek.

A felfedezések legérdekesebbje és egyben legértékesebbje is Akkó környékének becserkészése volt. Na, nem mintha ezt az ősi várost, amely már az időszámítás előtt évezredekkel ismert volt Ptolemais néven, én fedeztem volna fel, akár csak halászatra alkalmas városként is. Már az ókorból fennmaradt a mondás: „Kell-e Akkóra halat vinni”? Engem 1958-ban a kíváncsiság vezetett ide, és rögtön elhatároztam, itt akarok megtelepedni, itt akarok élni. Akkón sem kellett a parttól sokat eltávolodni, még annyit sem, mint a Hullám Leánya negyedben Haifán. A több száz méter hosszú, monumentális várfal alatt, tengernek szegzett török vaságyúk tövében, a szaggatott sziklás partok alatt azonnal 6–8 méterre mélyült a víz és nyüzsögtek a halak. Akkó már abban az időben is a turisták kedvelt célpontja volt, a halat, a lobstert legkönnyebben itt lehetett eladni, annál is inkább, mert a lakosság egyik fele arab volt, másik fele pedig szefrád zsidókból állt, és ezeknek mindennapos étük, sőt fő táplálékuk volt a hal.

Hadd térjek azonban vissza Akkóra, a munkámhoz. A hullámtörő és a jachtkikötő akkor még a távoli jövő zenéje volt, a hangoskodó, idegenvezetők által terelt turista nyájak helyett egy-egy kóbor kíváncsi lézengett a kanyargós, szűk sikátorokban. A tengerrel ölelt, bevehetetlen várfal körül nyüzsögtek a halak. Miért, hogy a barátommal közösen használt bárkával mégis új vizekre indultunk? Miért kellett nekem azonnal látanom Nahariya, Ahzív, Ros Ha Niqra vizeit? Nem, még ma sem tudom megmondani, mi volt a hajtóereje ennek a szakadatlan keresésnek, kutatásnak. Annyi bizonyos, hogy a merész kíváncsiság nélkül, mely az első felfedezőket is hajthatta, sohasem válhattam volna igazi búvárhalásszá.

Alig másfél kilométerre Ahzív partjaitól kezdődnek azok az inkább kimeredő szirteknek, mint szigeteknek nevezhető képződmények, amelyek annyi ókori bárka után az angol őrhajót is csapdába ejtették. A szirtek többsége alig emelkedik a vízszint fölé, de a legmagasabbat, a Ros Ha Niqra-i Sirályok szigetét is átcsapja a hullám a téli nagy viharok idején. Nyaranta óriás teknősök sziesztáztak itt, táskarákok légiói nyüzsögtek, ha rikkantottam egyet, a tojásaikat őrző, felröppenő vízi madarak ezreitől elsötétedett a nap. Ma olajjal, kátránnyal fedett, gyászos fekete sírkövei a tengernek, madaraknak, teknősöknek, életnek már nyoma sincs rajtuk.

Most keríték sort első vízi járművem, a hét és fél méteres, 10 lóerős, angol Petter Diesel motorral hajtott, Tündér nevű csónakom megépítésének történetére. Közös bárkával dolgoztam végig 1959 nyarat. Nyár végére, ősz elejére, elegem lett jószívú magyar barátom, a csónak tulajdonosának zűrös ügyeiből. Az ország nyelvét, az ivritet

akkor még alig beszéltem, arabul meg éppen egy árva szót sem tudtam, a jószerecse mégis összehozott Idrisz Hathuttal, egy szép szál, magas, fiatal arab halással, akinek a két ügyes kezén kívül semmije sem volt, és ebből a semmiből kellett a családját eltartania. Mohammed Hammad, az öreg csónaképítő mester akkor még élt, kócerája az óváros bejáratának közelében, a régi karavánszeráj sarkában volt. Néhány szekerce, ácsbalt, kézifűrész, évek óta száradó, levágott teakfa rönkök, ebből állt ki az egész műhely, na és persze a nemzedékek óta apáról-fiúra öröklődő tudás, ami mindent pótol, de amit nem helyettesíthet semmilyen modern szerszámgép. Az öreg Hammad vállalkozott rá, hogy megvalósítja nagyra törő álmait és három hónap alatt megépíti a csónakot. Három fiával, Abeddel, Mázennel és Darvissal derekasan neki is látott a válllásának, miután a kialkudott összeg felét, egyezer paundot lefizettem a kezeihez. A motort a haifai Solcor cég hozatta Angliából, a többi meg már ment, mint a karikacsapás. 1960 januárjában vízre bocsátottuk a büszke kis hajócskát, és a februárban kezdődő lobster szezon már saját bárkámmal kezdettem meg. Idrisz, akinek akkoriban született a második gye-reke, bezzeg nem kellett biztatni a munkára, hiszen még lakása sem volt, a testvére csa-ládjánál lakott, egy hatalmas, egyszobás hodályban. Később, amikor már lakást is vett és berendezkedett, régi jó arab szokás szerint minden pénzéért aranyat vett, így mun-kakedve sohasem csökkent, irgalmatlanul szerette a pénzt, de becsületére legyen mondva, hajlandó is volt dolgozni érte.

Visszatérve a halászathoz és a tengerhez, első hajócskám, a TÜNDEÉR, már fel volt szerelve motor által hajtott, légsűrítő kompresszorral is. Nem bűvárpalack megtöltésére alkalmas gép volt ez, hanem csak egy 8–10 atmoszférát adó szerkentyű, amilyent a gumijavító műhelyek is használnak a kerekek felfújására, így hát a lélegeztető készülék első fázisát kiiktattuk és nem palackból, hanem közvetlenül a csónakból, csövön keresztül kaptam a levegőt. A csónaknak, a felszínre törő légbuborék oszlopot követve kellett a „nyomomban járnia”, úgy 20–30 méter távolságnyira, hogy a motorzaj ne zavarja el a halakat. Hullámos, kissé viharos tengeren, erős szélben ez nem volt könnyű feladat.

A lobster átlagban majdnem egykilós, hófehér húsú, ízeletes rákfajta szinte mindenütt tenyésztett az izraeli vizeken, de igazi élőhelyük, tanyájuk, őshazájuk Ahziv és Ros Ha Niqra között, a libanoni határ közvetlen közelében volt. Hangsúlyozom: volt! A Természetvédelmi Hatóság ezt a területet 1982-ben védettnek nyilvánította és ellenőrzése alá vonta, de ugye az ellenőröknek is voltak barátai, rokonai? Ezek kizárólagos joggal bejárhattak, számuk egyre nőtt, ünnepnapon már alig fértek el a parton. Pár év múlva már közelharcot, kézitusát vívtak egy parkolóhelyért, a lobsterek pedig a szaporodó barátok arányában egyre fogytak.

Ahziv, 1963 Ros-Ha-Niqra vizei egyébként nem csak a halaktól, lobsterektől, teknős-békáktól nyüzsögtek, hanem természetesen az ezekre vadászó cápáktól is. Itt, és mindjárt az első évben tanultam meg azt a vastörvényt, hogy a zsákmányolt halat sohasem szabad a lélegeztető csőre, magamhoz négy-öt méternél közelebb, vagy pláne a testemre kötni. Váratlanul, láthatatlanul, hiszen a bűvár csőlátó, szemellenzős, mert a bűvár-szemüveg csak előre, maga elé engedi látni, támad a cápa, de sohasem a bűvart veszi célba, hanem a zsákmányát, a felkötött halakat. A bűvár csak akkor láthatná meg a támadót, ha állandóan körbe nézne, és persze felfelé is figyelne, de ez a kövek alatt megbűvó halak szemmel tartása miatt természetesen nem lehetséges. Gyakorlott bűvár érzelheti a cápa jelenlétét különböző jelekből is, mint például a kisebb halak nyugtalan-sága, vagy ellenkezőleg, mozdulatlansága, de a támadás mindig váratlan helyről, és

váratlanul jön. Majdnem végzetessé vált későbbi cápakalandom előtt kaptam már néhány figyelmeztetést a sorstól, vagy ahogyan Izraelben mondják „levelet az Istentől”, csak nem tudtam elolvasni. Tessék, itt most „felolvasok” egy ilyen levelet.

Akkoriban már nem a derekamra, hanem a csőre, de magamhoz közel kötöttem fel zsákmányolt halaimat. Egészen sekély vízben hirtelen szürke, hengeres, csillogó test került elém, szemem láttára nekivetette magát egyik, a hátam mögé felkötött 10–12 kilós fűrészkes sűrűnek, és kölyökmacska fogaival marcangolni kezdte. Nem sok sikerrel, mert a fűrészkes sűrű testét borító pikkelypáncél se semmi. Dühödten a hátába löttem, a szigony jókora húst kiszakított belőle, de a táplálkozást nem hagyta abba, nem tágított, újra és újra támadott, míg csak egy, a szemek közé irányított lövéssel ki nem végeztem. Beemeltük a csónakba és a kikötőbe érve a mérlegre került. Nos, a cápa alig nyomott többet, mint a megtámadott fűrészkes sűrű, 18 kilós fehércápa kölyök volt, fogazata alig látszott kinőni az ínyéből, és tessék, szembe mert szállni a tenger királyával, akinek hittem magam. Felvetődött bennem a kérdés, mi lett volna, ha a kiéhezett állat nem 18 kiló, hanem mondjuk 180, ami még fehércápában nem is számít nagynak. Az első cápakalandokat könnyedén megúsztam, zsákmányolt halaimat vitték el, vagy néhány sikertelen kísérlet után eltűntek a kék homályban. A Földközi-tenger akkor még bőséges emlőjű édesanya volt, engem, a betolakodott idegent is jól tartott, hát még saját fiait, közöttük elsőszülöttjét, az őstermészet legsikeresebb teremtményeinek egyikét, a cápát. Minek támadott volna meg? Hiszen körös-körül pezsgett, nyüzsgött a mélység!

A kalapácsfejű, más néven pörölycápa, a félelmetes hírű Scander, féltonnásnál nagyobbra is megnő, de nem ezek az ellustult, nagy példányok a veszedelmesek, hanem a 150–200 kilós nőstények. Étvágyuk kielégíthetetlen! Állandóan, halálukig növekedésben vannak, a lenyelt táplálékot erős gyomorsavuk órák alatt felbontja, megemészti és máris újra éhesek. Magányosan vagy kisebb csoportokban járnak, szélcsendes időben jól látni hátuszonyaikat, amint egy motorcsónak sebességével hasítják a vizet. Fő táplálékuk, a kék tonhal, a villámgyors palamida sem tud megmenekülni tőlük, sokszor láttam, amint horogra akadt, zsinóron rángó, vágató tonhalat hasít ketté, a halásznak csak az értéktelen csontfejet hagyva meg. Zsákmánya megszerzésében, ellentétben a többi cápafajtaival, nincs csupán a szaglására és más érzékeire utalva, mivel kitűnően lát.

Azt az áprilisi napot, amikor egy agresszív példánnyal találkoztam, sohasem fogom elfelejteni. Csendes derült idő volt, a víz felszíne ilyenkor már 22–23 Celsius fokra is felmelegszik, de a víz alatti áramlatok a Hermon hegyről leolvadó, és a Litáni folyó által a tengerbe ömlő hólevet, az izraeli partokra sodorják. Alant a mélyben, akár tíz fokkal is hidegebb lehet a víz, a vastag gumiruha ilyenkor még nagyon is szükséges. A gumiruhához viszont kell a súlyos ólom nehezék, és ezzel a bűvár nehezen mozog.

Ezúttal azonban nem volt szükségem mozgékonyagra, nem fürge halakra, hanem lusta lobsterokra hajtottam, a puska nem is volt a kezem ügyében, azt tőlem három – négy méternyire a csőre akasztottam. Éppen egy barlangból tolattam lábbal előre kifelé, mikor erős vízlökés lódított neki a sziklafalnak. Éreztem, hogy valami nagy test lehetett, de csöppet sem ijedtem meg. Hatalmas, akár tonnán felüli, ártalmatlan, tüskés – fekete és leopárd ráják szántják a vizet, mázsás teknősök koccannak neki a bűvárnak, a fehér tonhal pedig vadászat közben szívesen hajtja neki a bűvárnak a halakat. Most azonban ösztönösen éreztem, másról van szó.

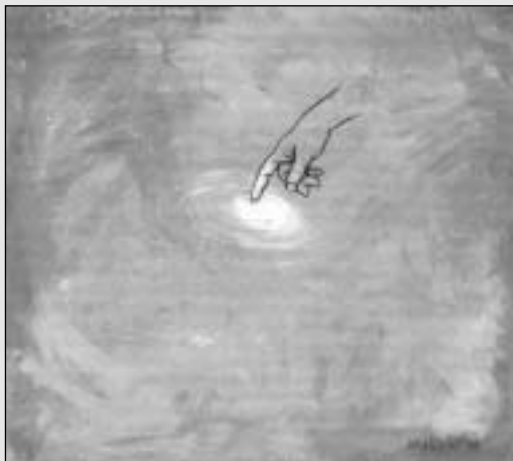
Mintha egy léglökéses vadászbombázó húzna el lassított felvételen, néma, fenyegető csendben az ember feje felett, olyan érzés a cápa hasa alatt lenni! Megfordultam és az állatot szemmel tartva lábbal előre visszamásztam a barlangba, úgy hogy a felső-

testem és a karjaim szabadon maradjanak Gyorsan magamhoz húztam a szigonypuskát, egy, a kizárólag csak nagyragadozókra tartogatott, Nimrod típusú, sűrített levegővel működő fegyvert, amely nyolc milliméter vastag, méteres szigonyt tudott egy katonai fegyver erejével kilőni. Közben – noha az állat eltűnt a szemem elől – szinte tapintható volt a közelsége. Megállt és megkocsonyásodott a rám nehezedő 28 méteres vízoszlop, még a zsákmányolt lobsterek sem mozgolódtak. Megértettem, hogy csak bitoroltam a koronát, a mélység igazi királya a scander, a pörölycápa!

Mintegy időtlen félálomban csináltam mindent. Beállítottam a legerősebb fokozatra a fegyvert, kezem ügyébe készítettem a titánium kést, szorosabbra húztam a bűvár szemüveget, tudva, hogy ha azt a cápa leveri rólam, akkor vakon biztosan el vagyok veszve. Még az órára pillantani is volt időm. A Rolex azt mutatta, letelt az a 45 perc, amit ebben a mélységben kikeszonozás nélkül el lehet tölteni, fogytán a levegőm is, mielőbb döntésre kell vinnem a dolgot.

A cápa közben nagyobb kört írhatott le, mert újra a bal oldalamon tűnt fel. Lassúsága nem tévesztett meg, tudtam, ha akar, a másodperc tört része alatt a kilőtt torpedó sebes-ségére tud felkapcsolni. Kivártam, és mintegy másfél méterről biztos kézzel, kellő pillanatban, a kítátt pofájába lőttem. Láttam, amint az acélrúd becsapódik, de már a ki-lövés közben, vagy az azt követő másodpercben tudtam azt is, hogy veszítettem. Vég-zetes szarvashibát követtem el, elfelejtettem elválni a puskát és a szigonyvasat össze-kötő ejtőernyő zsinórt. Mintha egy 424-es mozdonyhoz lettem volna hozzákötve, úgy repültem ki a hasadékból. A cápa, úgy húsz-harminc métert hurcolt magával, közben kövekhez, sziklákhöz verődtem, a puskát tartó jobb kezem vállból és csuklóból kimarjult és valami ütést éreztem a lábamon... Egyszerre csak ott találtam magam a vízben egyedül. Körülöttem semmi mozgás, kezemben se puska, se kés, de a bűvárszemüveg, és ami legfontosabb, az életet, a levegőt adagoló regulátor a helyén maradt. Hirtelen a vértől „füstölő” lábamra esett a tekintetem és nem sok hiányzott hozzá, hogy elájuljak. A cafatokra szakadt gumiruha alól, a hentesüzletek kirakataira emlékeztető csont-darálthús valami látszott ki. Az életösztön azonban precíz éleslátással súgott: Lassan emelkedni, mert a gyorsaság, a pánik biztos halál!! Hűséges társam, Idrisz fenn a csónakban már észlelte a bajt, és ezúttal viszonylag szerencsém is volt. Pár óra múlva már a haifai Rambam Kórház műtőasztalán feküdtem, és szerencsémre nem kellett csonkolni a bal lábam...

Alexej Krašenič (Szlovákia): Cím nélkül (2002. – Lendva)